

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

ותשובה ותפילה וצדקה

לו הוא לומד ועוסק בתורה, אזי אפילו שהוא לומד רק מעט, כי זה מה שהוא יכול, הוא גם כן נקרא 'רבני' שמגין בתורתו על כל העיר, ופטור מתשלום מס לשמירת העיר.

ולעומת זה, מי שלומד הרבה אבל הוא יכול להוסיף עוד, כגון אם לומד הרבה שעות בכל יום, אבל יש עוד חצי שעה שהוא יכול ללמוד ואינו לומד, כבר אין לו דין רבני, והוא חייב בתשלום מס השמירה, כי כל אחד חייב ללמוד לפי כוחו, והשלמות היא לפי כוחו. וכבר הזכרנו מה שכתב המסילת ישירים בסוף הספר שיכול להיות אדם פשוט שעובד עבודה פשוטה והוא צדיק וחסיד גמור, אם הוא עושה כל מה שבכוחו.

והנה הזכרנו שני דברים שאדם דש בעקביו, לשון הרע וביטול תורה, וכן בין אדם לחברו, אונאת דברים, במילה שגורמת צער, יש בגמרא (בי"מ נח, ב) על חומר האיסור של אונאת דברים, וכל אדם שגורם חלישות הדעת למישהו בדיבור או במעשה, או גם בשב ואל תעשה, אם הוא גורם צער זה כמו אונאת דברים, שעל זה נאמר (ויקרא כה, יז) לא תונו איש את עמיתו, ובזה גם כן, יש אנשים שלא מרגישים כלל שזה חטא.

החיוב להוסיף יראת שמים

ויש עוד דברים, כגון יראת שמים, שהיא מצות עשה, כמו שכתוב (דברים י, כ) את השם אלוקיך תירא, ורבינו יונה בשערי תשובה כתב (ש"א יז, כ, וש"ג טו, יז) שהמצוה היא 'להוסיף' יראת שמים, כי יש הרבה מדרגות ביראה, וצריכים להוסיף מדרגות בזה.

וכיצד מוסיפים, יש דרכים, ויש ספרי מוסר, המוסיפים יראת שמים, ואם אכן מוסיפים אזי מקיימים את המצוה, אך מי שאינו מוסיף, היראה נעשית מלומדה אצלו (וכמ"ש בשע"ת ש"ג טו) וזה חטא, אם לא מוסיפים יראת שמים, וגם בזה עבר ושנה הותרה לו.

ולכך צריכים לעסוק בספרי מוסר המוסיפים יראת שמים. יש ספר חובות הלבבות, והוא 'חובות' הלבבות, לא מידת חסידות אלא חובות! ויש בו עשרה שערים על מה שהלב צריך להיות, לא דיבורים ומעשים אלא בעיקר על הלב, איך הלב צריך להיות, וידוע שמרן הגר"ח מברסק כשראה את בנו מרן הגר"י זצ"ל לומד בספר חובות הלבבות, אמר לו שימשיך ללמוד בזה, כי זהו שולחן ערוך של אידישקייט, שולחן ערוך של יהדות, איך הלב צריך להיות, ומהו לב יהודי.

והיה אחד שראה פעם את החובות הלבבות בשער חשבון הנפש, שיש בו שלושים חשבונות, ונבהל מאד, וכבר פחד ללמוד חובות הלבבות, אך וכי זו היא הדרך? הרי זה חיוב, חובות הלבבות, וזה שולחן ערוך שצריך לדעת! כל אחד לפי כוחו, ויש בו עשרה שערים, כגון על ביטחון, ועל כניעה, מה זה ביטחון, ומה זה מידת הענווה, איך זה ומה זה, ולא כל אחד יודע מה זה ענווה, וצריכים ללמוד כדי לדעת את זה.

תשובה - בקבלה ללמוד מוסר

ורבינו יונה בשערי תשובה (ב, י) כותב בדרך השלישית מהדרכים המעוררות לתשובה, שאם אדם מחליט ומקבל על עצמו הנהגה שתביא אותו לידי תשובה, אזי אפילו שהוא עדיין לא חזר בתשובה, אבל כיון שהחלטה קיימת אצלו, על הנהגה כזו שבסוף תביא אותו לידי תשובה, הרי הוא כבר בעל תשובה גמור, ויש לו כבר מעכשיו זכות ושכר על כל המעשים הטובים שיעשה כאילו שעשה, וכל מה שהוא עתיד לעשות אפילו שעדיין הוא לא עשה, נחשב לו כאילו עשה.

וכתב רבינו יונה שם כי הדרך לזה היא שיקבל על עצמו לשמוע מוסר החכמים והמוכיחים, ולשאול בכל דבר את גדולי התורה, ולקיים את כל

הזכויות למנוע ולהעביר גזירות

אנו עומדים בסוף חודש אלו, ועוד מעט יהיה ראש השנה. עכשיו יום שלישי, ובשבת יהיה ראש השנה, והרי ראש השנה הוא יום הדין, וצריכים זכויות לזכות בדין, ונתבונן מה הם הזכויות.

בראש השנה אנו אומרים בפיוט ונתנה תוקף: ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, חס ושלום אם יש גזירה, שלושת הדברים האלה מעבירים את הגזירה, תשובה, תפילה, וצדקה.

וזהו לאחר שכבר יש גזירה, ולפני שיש גזירה קל וחומר, אם זה מעביר את הגזירה, ודאי שלמנוע גזירה זה יותר קל. ואם כן תשובה ותפילה וצדקה, הם הדברים הבטוחים לפני יום הדין, שבהם אפשר לזכות שיהיה גזר דין לשנה טובה וכתובה וחתומה טובה.

תשובה על חטא חד פעמי

וכיצד עושים תשובה, באמת יש שערי תשובה לרבינו יונה, שהוא ספר שלם על תשובה, אבל בקיצור, איך עושים תשובה.

הנה אם אדם חטא ונכשל פעם אחת, ואינו ממשיך יותר עם החטא, אזי כבר יש בזה עזיבת החטא, שאינו עושה יותר את החטא, והתשובה בזה אינה קשה, כי עזיבת החטא ישנה כבר.

והרי כתוב ברמב"ם (הלכות תשובה) וכן מוזכר גם בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ראשון) שיש ארבעה דברים עיקריים בתשובה: חרטה, עזיבת החטא, וידוי, וקבלה להבא, ובחטא חד פעמי הרי יש חרטה ועזיבת החטא מיד, כי אינו חושב יותר לעשות את החטא, והוא מתחרט על זה, וגם הוא אומר וידוי, ויש גם קבלה להבא, כי הרי זה היה רק חד פעמי, ואם כן התשובה מחטא חד פעמי היא קלה מאד.

חטאים שאדם דש בעקביו

אבל יש חטאים הנמשכים, שכל הזמן אדם דש בעקביו, וכגון לשון הרע, שמי שלא נזהר מלשון הרע הוא נכשל כל יום בלשון הרע, ולא רק לשון הרע שמזיק למישהו, אלא אפילו אם אינו מזיק, אם הוא אומר איזה ביקורת על מישהו זה לשון הרע, וכל ביקורת היא לשון הרע.

ומי שלא התרגל בשמירת הלשון, הרי הוא נכשל כל הזמן בלשון הרע, בביקורת, או באבק לשון הרע, שעל זה אמרו חז"ל (בי"ב קסד, ב) וכולן באבק לשון הרע, ובזה כבר יותר קשה לחזור בתשובה, כיון שעבר ושנה הותרה לו (קידושין מ, א) ואינו מרגיש כלל שזה חטא.

וכן ביטול תורה, יש חטא של ביטול תורה, וכפי שאמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) כי דבר השם בזה גוגי כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, וביטול תורה זהו גם כן דבר שהותרה לו, כי בדרך כלל אדם מילדותו לא התרגל להתמדה, או אפילו אם התרגל להתמדה, אבל זה בלי פחד של ביטול תורה, ורק מפני שמתחשק לו הוא לומד ומתמיד, אבל אינו מפחד מביטול תורה, וממילא יכול להיות גם ביטול תורה, ובזה גם כן הוא עובר ושונה, עבר ושנה על ביטול תורה.

וביטול תורה שייך לא רק למי שתורתו אומנותו, אלא גם מי שאין תורתו אומנותו, אבל יש זמנים שהוא יכול ללמוד ואינו לומד בהם, כגון אם יש איזה חצי שעה ביום שהוא יכול ללמוד ואינו לומד, זה ביטול תורה, וכמה שהוא יכול ללמוד הרי זה ממש תורה.

וכבר הבאנו מדברי הרא"ש (בי"ב פ"א סימן כו) שאפילו אדם שאין תורתו אומנותו, שכל היום הוא עסוק בפרנסה כדי חייו, לא מתוך חמדת הממון, אלא מפני שהוא צריך ומוכרח, כדי חייו, ובכל הזמן הפנוי שיש

מה שהם יאמרו, ומי שמחליט החלטה כזו, נעשה מיד בעל תשובה גמור והוא כבר בלי חטאים, וכל החטאים שהוא עשה נמחלים לו, כיון שהוא בדרך המביאה לתשובה, ונידון על שם סופו.

והנה רבינו יונה כתב לשמוע מוסר החכמים ולשאל בכל דבר את גדולי התורה, אבל יש גם ספרי מוסר! ואם אדם יחליט ויקיים שבכל יום הוא ילמד דברי מוסר, זוהי דרך בטוחה שתביא לחזור בתשובה על כל החטאים, ועל ידי זה מיד הוא כבר בעל תשובה גמור, וזוהי עצה פשוטה מאד, שהיא עצה קלה מאד, ולא קשה, כי ספרי המוסר מעניינים, ואין מה לפחד מהחובות הלבבות, ומחשבון הנפש, אין מה להיבהל מזה! ובהחלטה כזו זוכים לתשובה שלמה בשעה קלה.

אבל צריך שזו תהיה החלטה אמיתית ויציבה, ולקיים אותה, ללמוד בכל יום קצת, משהו בספרי המוסר, ואפילו כמה דקות, אם זה קבוע בכל יום זה משפיע, וכפי שאמר פעם מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל כי אפילו חמש דקות בכל יום בספר מסילת ישרים, אם זה בקביעות זה משפיע, ואם אדם מחליט החלטה כזו, הוא נעשה מיד בעל תשובה גמור, וכל החטאים נמחקו לו כבר, על ידי הקביעות בספרי מוסר.

וכבר הזכרנו מה שכתב המשנה ברורה סימן א' בשם קדמונים "וצריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום אם מעט ואם הרבה, כי הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל", ע"כ. והיינו שמה שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, זהו בעיקר על ידי תורת היראה שבספרי המוסר, ואמנם כל דברי תורה הם תבלין, אבל בפרט ספרי המוסר, הם התבלין שמועיל ישר כנגד היצר הרע. וזוהי העצה הראשונה למנוע ולהעביר את רוע הגזירה, על ידי לימוד המוסר בקביעות.

תפילה על תשובה ורוחניות

ויש עוד דברים, כפי שהזכרנו, תשובה ותפילה וצדקה. וכאמור 'תשובה' היא על ידי ספרי מוסר, אבל גם על ידי 'תפילה'. וכפשוטו תפילה היינו להתפלל על הגזירה, להעביר רוע הגזירה, ולמנוע גזירה, אבל יש גם תפילה על תשובה, ובתפילה אפשר להשיג הרבה מדרגות, לא רק תשובה על העבר, אלא גם הצלחה ברוחניות בעתיד! וידוע שרבי ישראל סלנטר אמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת.

ותפילה היא לאו דווקא בקול רם, אלא כפי שכבר דיברנו פעם, גם תפילה בלב היא תפילה, ואמנם תפילות החובה צריך שיהיו בדיבור, אבל בנוסף לזה אפשר גם להתפלל בלב, וכגון כשאדם הולך ברחוב, אם הוא

מבקש בלב מהקב"ה שיעזור לו, להצליח יותר בתורה, ובאמונה, ובמידות טובות, יזכה לסייעתא דשמיא!

ויש תפילה על תשובה, ותפילה על תורה, וגם תפילה על בין אדם לחברו, שבזה גם כן התפילה עוזרת.

ואמנם אין צורך לתפילות מיוחדות, כי כבר בנוסח התפילה הקבוע, יש הרבה מקומות שאנו מתפללים ומבקשים על רוחניות, ורק צריכים לכוון בזה כראוי, ולהתפלל מכל הלב על זה.

תפילות קבועות על רוחניות

וכגון בברכות התורה שמבקשים והערב נא וכו' ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, הרי כמה בקשות על תורה, ותחילה מבקשים והערב נא את דברי תורתך בפנינו, כי באמת דברי תורה ערבים ומתוקים מדבש, ומתפללים שנוכה להרגיש את המתקנות, וזוהי תפילה על תורה מיד בתחילת היום.

וכן אחר כך בברכת המעביר שינה מעיני, מבקשים שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצוותיך, ושמעתי פעם ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שדיבר על זה, כי מיד לאחר המעביר שינה מעיני ותנומה מעפעפי, כשקמים מהשינה הדבר הראשון שמבקשים הוא על תורה ומצוות, וכן בהמשך הברכה יש נוסח ארוך מאד של בקשות על רוחניות, אל תביאנו לא לידי חטא, ולא לידי עבירה, ולא לידי ניסיון, ולא יצר הרע, אלא יצר הטוב, רשימה ארוכה מאד של בקשות על רוחניות, מיד בברכות השחר.

ואחר כך בברכות קריאת שמע מבקשים אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו, והרי על איזה אור מתכוונים בזה, כמובן על אור של רוחניות. וכן בברכת אהבה רבה מבקשים בהרבה לשונות של תחנונים, אבינו, האב הרחמן, המרחם, רחם עלינו! ותן בלבנו להבין ולהשכיל וכו', ככה מבקשים עוד פעם רחמים ועוד פעם רחמים על תורה ועל רוחניות. וכן לפני שמונה עשרה, צור ישראל קומה בעזרת ישראל וכו', מבקשים על גאולה, ועיקר הגאולה היא הרוחניות.

וכל תפילת שמונה עשרה גם כן יש בה הרבה ברכות ובקשות על רוחניות, כגון בברכת חוץ הדעת, על דעת, ואחר כך על תשובה, ועל סליחה, ובברכת רצה, בעמך ישראל ובתפילתם, והשב את העבודה לדביר ביתך, מבקשים על בית המקדש ועל רוחניות.

ובסוף תפילת שמונה עשרה מבקשים אלוקי נצור לשוני מרע, וזו תפילה מהאמוראים, כדאיתא בברכות דף י"ז, שאמורא היה מבקש כן, שיזכה לסייעתא דשמיא להינצל מלשון הרע, ולכאורה מדוע צריך לבקש, הרי זה

הסייעתא דשמיא – רק למי שמשתדל בעצמו

עכשיו חודש אלול, סוף אלול, וצריכים קצת לחשוב דברים רציניים. אנו אומרים בתפילה השיבנו אבינו לתורתך, ומבקשים בזה סייעתא דשמיא על תשובה.

אך תחילה עלינו להשתדל בתשובה בעצמנו, כי הנה אמרו חז"ל (קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר אלוקים לא יעזבונו בידו, ע"כ. והיינו שהרשע – היצר הרע, כשהוא רואה צדיק, הוא רוצה להמיתו – להכשילו בחטאים, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, כי היצר הרע חזק מאד, אך יש סייעתא דשמיא.

וכתב על זה המסילת ישרים (סוף פרק ב') וכן מובא מהגאון (קול אליהו סוכה) כי דווקא בזמן שאדם עושה כל מה שבכוחו, ומתאמץ בכל כוחו להתגבר על היצר, וכבר הגיע למצב ש"אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו", אזי השם לא יעזבונו בידו ויש סייעתא דשמיא, אבל אם האדם לא עושה כלום אין לו סייעתא דשמיא, אלא צריך לעשות, ורק כשהוא עושה מה שהוא יכול לפי כוחו, אזי על מה שאינו יכול יש סייעתא דשמיא, אבל אם אינו עושה את מה שהוא יכול, הרי הוא אשם בעצמו, שלא עשה מה שהוא יכול.

ואם כן כשאנו מבקשים סייעתא דשמיא על תשובה, השיבנו לתורתך, צריכים קודם להתחיל ולעשות משהו! וכן איתא במדרש (איכה רבה ה, כא) שכלל ישראל מבקשים מהקב"ה השיבנו השם אליך – ונשובה, אך הקב"ה משיב: שובו אלי ואשובה אליכם, שובו אלי קודם, ואחר כך אשובה אליכם, וכן אלול ראשי תיבות 'אני לדודי ודודי לי', הרי שהסדר הוא קודם אני לדודי, ואחר כך דודי לי.

לכן באלול חשוב מאד לעשות משהו ולהתחזק, והדרך לזה היא רק על ידי לימוד המוסר, ובלי ספרי המוסר לא שייך, ולא יודעים איך מתחזקים, רק ספרי המוסר נותנים עצות ומעוררים, ומי שאינו לומד מוסר לא מרגיש כלל שאינו בשלמות, וביקורת עצמית היא מדרגה שאינה שייכת אלא אם לומדים ספרי מוסר, שאז רואים שיש מדרגות, הרבה דברים התלויים בלב, ולא במעשים, ומי שיתאמץ בכל כוחו להתחזק, על ידי לימוד המוסר, אזי השם לא יעזבונו בידו, ויזכה לסייעתא דשמיא לתשובה שלמה.

מדברי רבינו בתחילת השיעור בישיבה, יום א' דסליחות

הבריאה קיימת רק מכוח רצונו שמהווה ומחיה את זה בכל רגע. ואם כן כל הזמן שאדם חי, בכל רגע שהוא חי, הוא כמי שנמצא ב'טיפול נמרץ', שרצון השם מחיה אותו, וזה חסדי השם בכל רגע ורגע.

ויש עוד הרבה דברים כיוצא בזה, המבוארים בספרי המוסר, איך שאדם יכול לחיות עם מחשבות של אמונה, ובביאור הלכה סימן א' הביא מספר החינוך שש מצוות תמידיות של אמונה שאין לשער את השכר שזוכים בהם, האמונה במציאות השם, ובבריאת העולם, וביציאת מצרים, ובמתן תורה, כל מחשבות האמונה, אין לשער מה שזוכים בזה. יהי רצון שנזכה כלנו לקיים את מה שאנו יכולים, וצריכים, וחייבים, ובעזרת השם נזכה לכתובה וחתימה טובה.

תלוי בו שייזהר מלשון הרע, ורואים שזה לא מספיק, אלא צריך גם תפילה, ובלי סיעתא דשמיא מוכרחים להיכשל. וגם החפץ חיים חיבר תפילה על לשון הרע, שתזכני היום ובכל יום לשמור את עצמי ואת בני ביתי וכו' מלספר ומלשמוע ומלקרוא לשון הרע וכו' (נדפס בראש ספר חפץ חיים עיין שם כל הנוסח), וזהו בנוסף לתפילה שאנו מבקשים בשמונה עשרה, נצור לשוני מרע, שהיא מהאמוראים.

וכן כל ההמשך ושפתי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תידום, ונפשי כעפר לכל תהיה, פתח לבי בתורתך, ובמצוותיך תרדוף נפשי, אלו הן בקשות על רוחניות, על תורה, ומצוות, ומידות טובות.

אם כן תשובה ותפילה, ויש גם תפילה על תשובה, מעבירין את רוע הגזירה, וקל וחומר שמונעים שלא תהיה גזירה.

צדקה – לתת הרגשה טובה לחברו

והדבר השלישי הוא צדקה, והנה יש צדקה כפשוטו, אבל הצדקה כוללת הרבה דברים, כגון לקבל כל אדם בסבר פנים יפות, ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח), והיינו לא רק שלא יהיה חטא בין אדם לחברו, אלא גם שתהיה מצוה – יחס טוב ואהבה בין אדם לחברו.

וידוע שבקלם הייתה תלויה מודעה על הקיר בחודש אלול, שההנהגה במידות טובות בין אדם לחברו זה הזכות ליום הדין, כיון שאנו בניס למקום, וכשיש שלום בין הבנים אזי האבא-המלך שמח ומרצה מאד מהבנים, ובוזה זוכים לכתובה וחתימה טובה.

לכן יש להקפיד מאד בימים אלו על מידות טובות בין אדם לחברו, ולא רק שלא לפגוע, אלא יותר מזה, וכידוע שבקלם כשהיה בא אורח כולם היו מקבלים אותו ומתעניינים בו ושואלים מה שלומו, והוא היה חושב שמכירים אותו, ולא ידע מהיכן מכירים אותו, שהיו מדברים עמו כמו ידיד ותיק מכמה שנים, וכך צריכה להיות ההנהגה, עם סבר פנים יפות ועידוד, כי יש אנשים שצריכים עידוד, מי שאין לו מצב רוח זקוק לעידוד, וצריכים לדעת איך נותנים עידוד.

וכבר סיפרתי מעשה שהיה בישיבה לפני שנים רבות, בבחור אחד שהגיע לישיבה, ולא הרגיש טוב בישיבה, כי הוא לא התחבר עם אחרים, ולא הרגיש טוב בחברה, עד שהחליט לעזוב את הישיבה, ולא ידע להיכן ילך, אבל לא רצה להישאר בישיבה, שהרגיש בה לא טוב, והחליט שאחרי שבת הוא יעזוב את הישיבה, אך בליל שבת, כשכולם הולכים לומר גוט שבת לראשי הישיבות, גם הוא הלך, ובדרך פנה אליו אחד מבני הישיבה שעמד בסמוך אליו ושאל אותו מה שלומך, וכשהוא ראה שיש מי שמתעניין בו, שינה את דעתו והחליט להישאר בישיבה. זהו הכוח של מילה אחת, שאפשר להציל אדם במילה אחת של עידוד!

וזה נכלל במצות ואהבת לרעך כמוך, לתת הרגשה טובה לכל אחד ואחד, ויש הרבה צורות איך לתת הרגשה טובה, וגם זה נקרא צדקה, שהיא מהדברים שמעבירים ומונעים רוע הגזירה, תשובה ותפילה וצדקה, והם דברים שנותנים הרבה זכויות.

מחשבות של אמונה והשגחה

ובפרט יש גם מחשבות בחובות הלבבות, מחשבות של אמונה, שאדם יכול לחשוב על עצמו, כמה השגחה פרטית שהיה לו, במשך כל החיים שלו, מילדותו עד עכשיו, איך שהוא זכה להרבה הרבה חסדי שמים, והרבה פעמים שהיה יכול להיות אחרת, והוא ראה איך שנהיה הכל לטובה, כל אדם יכול לראות את זה, לפי מה שקרה איתו, איך חסדי שמים מלווים אותו במשך כל החיים.

ויש על זה לשון של רבינו יונה בשערי תשובה (א, יב) שאדם צריך להכיר טובה להקב"ה "אשר בראו יש מאין, וחסד עשה עמו, וידו נתנהו בכל עת, ונוצר נפשו בכל רגע", שכל הבריאה היא יש מאין, וגם אחר כך במשך החיים, כל רגע אדם חי בהשגחה, והקב"ה נוצר נפשו בכל רגע!

וכן אנו מודים בתפילה על נסיד שבכל יום עמנו, ואמנם יש גם נסים ממש, אבל גם כל קיום הבריאה בכל רגע זהו נס, וזהו ענין 'השם אחד' שהוא מעיקרי האמונה, שכל מה שיש בבריאה זה רצון השם, ורצונו ית' הוא המחדש ומהווה את הבריאה בכל רגע, כפי שאנו אומרים בתפילה המחודש בכל יום תמיד מעשה בראשית – שכל הבריאה אינה דבר יציב שיש לו קיום, אלא זה מתחדש כל הזמן יש מאין.

וזהו שכתב הרמב"ם בתחילת הלכות יסודי התורה (א, ב) "ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להימצאות", והיינו לו יצויר אם לא היה הבורא, בלי הקב"ה, לא היה שום קיום לכל הבריאה, כי כל

חומר החטא / ראש השנה שחל בשבת

ראיתי בכוכבי אור להגר"י בלאזר (אות ז') שכתב כי הצער והחרטה, קשים יותר מעזיבת החטא מכאן ולהבא, וכתב שם: "וכמה יראי אלוקים מבקשי רצון השם ית"ש אשר בימים הנוראים יתנו אל לבם להיטיב את מעשיהם, ומקבלים על עצמם להינזר מכמה עבירות אשר נכשלים בהם, ובכל זאת יודעים בנפשם כי לא ירגישו בערך זה חרטה על העבר או כי לא ירגישו חרטה כלל".

ויש כמה מדרגות בחרטה, עד כמה האדם מכיר את חומר החטא, ולמשל אין לנו מושג עד כמה חמור חטא בשוגג, וידוע מהגר"י בלאזר שאמר כי יש ללמוד זאת מראש השנה שחל להיות בשבת, שגזרו חז"ל שלא לתקוע בשופר גזירה שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, ואף על פי שכל החשש הוא שמא יעביר בשוגג ולא במזיד, וההעברה היא לצורך מצוה בשביל התקיעות, חששו חז"ל שמא אדם אחד מישראל ישכח את האיסור שלא בכוונה ויחטא בשוגג, ומפני זה כלל ישראל במשך כל הדורות אינם תוקעים בשופר בראש השנה שחל בשבת.

ואפילו שלא הרבה אנשים עלולים להיכשל בזה, שהרי לא כל אחד יודע לתקוע, וכל החשש הוא רק על יחידים במשך הדורות שעלולים להיכשל, והרי הריצוי בראש השנה הוא על ידי תקיעת השופר, ומבואר בספרים כמה תיקונים שהתקיעות פועלות בעולמות העליונים, אף על פי כן ביטלו חז"ל את תקיעת השופר של כל ישראל, ומיליוני יהודים במשך אלפי שנים אינם תוקעים בשופר, מפני החשש שאדם יחיד מישראל עלול להיכשל בחטא בשוגג! ושמעתי כי כשדיבר על זה הגר"י בלאזר ברבים, געו כל הציבור בבכייה כששמעו עד היכן מגיע חומר החטא.

ורואים מזה שאין אנו יודעים מה היא חומרתו של חטא בשוגג, כמה שהחטא פוגם בכל העולמות העליונים, וכפי שביאור הנפש החיים כי כשאדם עושה מצוה, המצוה משפיעה עליו אור של קדושה, ומחיה בזה את כל העולמות, ולעומת זה כשאדם חוטא הרי הוא עושה פגם בכל העולמות העליונים, ופוגם בכתר המלך.

וככל שמכירים יותר את חומר החטא, כך יהיו הצער והחרטה, אבל אנחנו לא מכירים את חומר החטא בשוגג, ולכן קשה מאד לעשות תשובה על שגגות.

ומטעם זה גם קשה לעשות תשובה על ספק חטא, וכמו שכתב הרמ"א (אורח חיים סימן תר"ג) "ספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה ודאי, כי יותר מתחרט כשיודע שעשה משאינו יודע, ולכן קרבן אשם תלוי הוצרך להיות יותר ביוקר מחטאת", והיינו כי לקרבן חטאת אפשר להביא אפילו כבשה או שעירה מיום השמיני והלאה, אבל לאשם תלוי צריכים להביא איל בן שתי שנים בכסף שקלים, מפני שאשם תלוי בא על ספק חטא, וכיון שהוא רק ספק, אינו מתחרט כראוי, וצריך להוציא יותר הוצאות על הקרבן, כדי להרגיש כראוי את חומר החטא.

מתוך שיחה, אלול תשע"ב

שו"ת עם הנהלת 'לב שומע' בענייני התקופה

אור ליום ג' דסליחות ער"ה תשפ"א

שאלה. עכשיו בחודש אלול בהרבה ישיבות חילקו את הבחורים לקבוצות, ואין זו אותה ההרגשה של 'אלול' כמו בכל שנה. מצד אחד יש בחורים שנמצאים בהתעלות, כי יש פחד בגלל המצב, אבל יש גם בחורים שמרגישים חלישות. השאלה היא מה לומר להם, אם יחזקו את הפחד זה לא טוב, ואם יחלישו אותם זה גם לא טוב...

רבינו שליט"א: לומר להם שהכל בידי שמים.

שאלה. הרי תמיד באלול יש אווירה חזקה מאד של לימוד, שכל הישיבה לומדים ביחד, ועכשיו לומדים רק בקבוצות קטנות...

רבינו שליט"א: ומה בכך, צריכים ללמוד, שילמדו ברצינות, אפילו שזו קבוצה קטנה, זה אלול, וצריכים ללמוד!

שאלה. האם יש דבר מיוחד שצריכים דווקא השנה להתחזק בו בגלל המצב? הרבה בחורים מבולבלים ולא יודעים, ומרגישים אולי מן השמים רוצים מהם משהו מיוחד יותר?

רבינו שליט"א: יש להם ניסיון, זה ניסיון, ניסיונות, וצריכים לעמוד בניסיון! להתנהג כמו שצריך, עם סדרי הלימוד והתפילה, שהתפילה תהיה כמו שצריך, וכן הלימוד, שהכל יהיה בשלמות.

שאלה. עכשיו הולכים לעשות סגר, ובחורים רבים בעיקר מיישיבות קטנות יצטרכו להישאר בבית, וזה הימים הכי מרוממים שתמיד מאד מתחזקים בהם בישיבה, וכעת נמצאים לבד בבית...

רבינו שליט"א: שרבי הישיבה יגידו שיחות חיזוק בטלפון.

שאלה. והאם יש משהו מיוחד שכדאי שהבחור ילמד בזמן של עשרת ימי תשובה, להתכונן עם עצמו כשנמצא לבד בבית?

רבינו שליט"א: שיגיד תהלים. ואם הוא בר הכי שילמד גם ספרי מוסר, אם הוא בר הכי, כי לפעמים גם יכול להיכנס מזה ליותר מדי רצינות, ועל כל פנים שיגיד כמה פרקי תהלים [מלבד סדרי הלימוד הרגילים].

שאלה. ומה תפקיד ההורים במצב הזה, כשהילד נמצא בבית, לפעמים ההורים מצפים ממנו הרבה, בפרט בעשרת ימי תשובה, והוא לא בדרגה כזו שיכול ללמוד כל כך בהתמדה כשהוא נמצא לבד.

רבינו שליט"א: צריכים לתת לו עידוד. לא לדרוש בתוקף, אלא בידדות, לתת לו עידוד שילמד. אבל לדרוש בתקיפות לא כדאי.

שאלה. האם אפשר לצפות מבחור בישיבה קטנה שילמד בבית לבד שני סדרים מלאים?

רבינו שליט"א: אפשר עם חברותא, בטלפון. והרי יש גם שיעורים, ראש הישיבה או המגיד שיעור אומרים שיעור, ואחר כך יכולים לחזור על השיעור, גם זה אפשר עם חברותא בטלפון. ואמנם ראוי שראש הישיבה ייתן להם תכנית מה ללמוד.

שאלה. האם כדאי שילמדו כעת דברים יותר קלים ממה שלומדים תמיד?

רבינו שליט"א: מה שיותר מרתק, כל אחד מה שמרתק אותו. אי אפשר לדעת, כי לכל אחד יש הטבע שלו. אך ראש הישיבה מכיר את התלמידים, והוא יחליט. זה שייך לראש הישיבה ולמשגיח איך להדריך את התלמידים, כל אחד לפי כוחו.

שאלה. לכל אחד יש הרבה זיכרונות מימי ילדותו, שמאד משפיעים עליו, ובפרט הימים הנוראים מאד משפיעים ונשארים בזיכרון. אבל השנה

התפילות יהיו בציבור מצומצם, בגלל המחלה. השאלה היא, ראשית, האם בכלל לקחת ילדים לבתי הכנסת השנה בימים נוראים?

רבינו שליט"א: למה לא, עם כללי הזהירות.

שאלה. לפעמים זה יכול להיות על חשבון המקום בבית הכנסת, שיצטרכו לחלק ליותר מניינים?

רבינו שליט"א: זוהי שאלה השייכת לגבאים...

שאלה. והילדים עצמם, איך אפשר לעשות שישאר להם זיכרון טוב, הרי תמיד רגילים להתפלל בציבור גדול, והשנה מתפללים בקבוצה מצומצמת. האם צריכים לומר להם משהו, שישאר בזיכרון?

רבינו שליט"א: כל אחד קולט לפי הבנתו, כל משפחה לפי דרכם בחינוך.

שאלה. בחור שנכנס לבידוד בתוך הישיבה, ולא יוכל להיות בתפילות בישיבה בימים הנוראים, ומבקש כבר עכשיו לצאת ולחזור לביתו. האם יש עדיפות שבכל אופן יישאר בישיבה אפילו שהוא בחדר?

רבינו שליט"א: והוא לא ירגיש טוב? צריך שירגיש טוב!

שאלה. הוא מרגיש טוב, הוא לא מרגיש רע.

רבינו שליט"א: אבל איפה הוא ירגיש יותר טוב, בבית או בישיבה?

שאלה. הוא מרגיש יותר טוב בבית, ורוצה ללכת הביתה.

רבינו שליט"א: למה לא, אם זה בית טוב למה לא, ומדוע שיצטער.

שאלה. השנה עושים הרבה מנייני תפילה בחצרות הבתים. האם יש להתפלל כרגיל או לקצר קצת בגלל החום והמצב?

רבינו שליט"א: כל הציבור מתפללים כרגיל, ומי שקשה לו אפשר לקצר.

שאלה. האם עדיף שיתפללו בנץ או בזמן הרגיל?

רבינו שליט"א: מה שיותר נוח.

שאלה. רבינו תמיד אומר שבלימוד אדם ילמד מה שהוא אוהב, מה שיותר נעים. האם גם בתפילה, במיוחד בימים נוראים, שיתחבר למה שמרגש אותו או שיש מקומות שיותר ראוי לכוון?

רבינו שליט"א: צריך להתפלל את כל התפילות, הברכות ושמונה עשרה, כפי שכתוב בסידור. מה השאלה?

שאלה. בודאי הוא מתפלל הכל, אבל יש תפילות שהוא יותר מתרגש ויותר מתחבר לזה, האם יש מקומות שראוי יותר להתרגש?

רבינו שליט"א: אי אפשר 'לעשות רגש', זה תלוי לפי טבעו.

שאלה. אולי אם הוא יענין יותר בתפילה ויחשוב על זה יותר?

רבינו שליט"א: זו מדרגה, בעל מדרגה יכול לחשוב.

שאלה. האם יש דבר מיוחד שצריכים לבקש השנה בגלל המצב בתפילות ראש השנה?

רבינו שליט"א: להתפלל על המחלה, מחלת הקורונה, שהמחלה תעבור, שכולם יהיו בריאים.

שאלה. בחורים שואלים למה זה בא, ומרגישים שרוצים מהם משהו...

רבינו שליט"א: מי יודע, אי אפשר לדעת, כל אחד יפשפש במעשיו, על ידי לימוד המוסר, ויתקן את מה שהוא צריך לתקן.

לעילוי נשמת האשה הצדקנית

מרת **עיישה עליזה בן שבת** ע"ה
בת **פריחה ז"ל**
נלב"ע א' בתשרי תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת ר' **יוסף** בן **מרדכי ומרים מנצ'וצבסקי** ז"ל

שהיה בא שנים רבות מכפר סבא לישיבה הק' ללמוד ולשמוע שיעורים
נפטר ה' תשרי תשע"ב ולא השאיר אחריו זש"ק
מבקשים לעשות חסד של אמת בלימוד ותפילה לעילוי נשמתו

לעילוי נשמת

ר' **נחמיה גיטלר** ז"ל
ב"ר **שלום ז"ל**
נלב"ע ו' תשרי תשס"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית אם הישיבה מרת **רבקה כהנמן** ע"ה

אשת חבר מורינו נשיא הישיבה הגאון רבי **אברהם זצ"ל** כלת מרן גאון ישראל **הגאב"ד דפוניבז' זצוק"ל**
אמה של מלכות מורינו נשיא הישיבה הגאון רבי **אליעזר** שיבלחט"א

אשר סייעה לנו רבות בהדפסת גיליוני השיחות מרבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

המקום ינחם את המשפחה הרוממה בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ובהמשך זיכוי הרבים והרמת קרן התורה ינוחמו

לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי **שלמה נח קרול** זצ"ל רבה של חמד וראש ישיבת חמדת שמואל

בן הגאון הצדיק רבי **מרדכי שמואל** זצ"ל רבה של כפר חסידים

תלמידים המובהק של מרן הגאב"ד דפוניבז' והגרא"א דסלר זצלה"ה, מתלמידיה הראשונים של ישיבת פוניבז', הניח את אבן היסוד להצלת ילדי ישראל בארץ הקודש, התנשא כארי ולחם מלחמות השם בגבורה ובחרוף נפש, ורבים השיב מעוון נלב"ע צום גדליה תשנ"ט